

SULEQATIGIISITSUT
SAMARBEJDSPARTIET

EM2020/7

Tillie Martinussen

1. behandling

Forslag til Finanslov for 2021

(Naalakkersuisoq for Finanser)

Udsættelse af ikke-nødvendige udgifter, skær ikke på uddannelse, børn, ældre

Det er naturligvis positivt at Naalakkersuisut søger at nedbringe udgifterne, det er dog særdeles negativt, at udgifterne søges nedbragt uden at tage IT-projekter, samt andre projekter der kan udskydes med.

Der fastholdes en holdning om, at byggeri skal lide, og man siger at Corona-krisen er skyld i det.

Alligevel konstaterer vi, at Økonomisk Råd, siger, at faldet i aktiviteter kun går ca. 0.2 % tilbage pga.

pandemien. Ligeledes er tabet på turisme, erhverv og fiskeri indtil videre overskueligt.

Vi får stadig bloktilskud, indtægter fra fiskeriet, og indtægter fra forbrug.

Problemet med buffere i Landskassen skyldes altså også Naalakkersuisuts prioriteringer, og for høj gældssætning på ikke-rentable projekter de seneste år.

Uanset hvor trætte Naalakkersuisut bliver af, at høre på det, må vi konstatere, at det ikke bliver mindre sandt af den grund.

Ligeledes virker f.eks. lufthavns pakken vækstdæmpende på f.eks. boligbyggeri, og udbedring.

Som vi sagde i nogle af vore oprindelige ordførerindlæg omkring pakken; så koster det ganske enkelt landet penge, mens vi belåner Landskassen – uden sikkerhed for afkast andre steder end i lufthavnen i Nuuk.

Det er klart, at dette påvirker vore finanser negativt. Oven i dette har vi et efterslæb på boliger og byggerier som koster ½-1 mio. kr. om dagen (!!)

– som vi har set i politisk økonomisk beretning. Det er katastrofalt. Regningen vokser mens arbejdsstyrken er optaget af store projekter, og andet slags vedligehold, og forhåbentligt privat byggeri. Men også gæld der optages, mens regningen for boliger og social vokser pga. manglende tiltag på folkeskole, tidlige indsatser på socialområdet og fejlslagne investeringer og reformer uden afkast. Ældre får en pension der er til grin, også her bør vi forbedre og udbedre. Vi kan som bekendt ikke spise asfalt.

Det er alt andet lige, en mild Corona-omgang vi oplever. Hvad der til gengæld ikke er mildt, er de investeringer og projekter der er startet af Naalakkersuisut de sidste par år.

Et par stykker kan nok undværes, og så kan vi oprette noget balance.

Tager man et par stykker mere, kan det også lykkes at finansiere den velfærd vi ønsker.

I stedet foreslås det, at optage lån på 1,5 mia. kr., som skal betales tilbage med nye lån. Det burde skriges til himlen, at det ikke er en holdbar "løsning".

Eneste holdbare løsning er, at sikre nedgang i udgifter, kombineret med, at nogle projekter droppes.

Indtil videre er alle seriøse forsøg på reformer slået fejl, de har ikke indbragt penge i nærheden af, hvad det ønskede har været.

Afgifter kan ikke i nuværende lys afskaffes eller nedbringes fremover, uden at vi ser på en kraftig reduktion af aktiviteter i samfundet. Vi er altså låste, hvis ikke vi aflyser eller udskyder en del af de mange projekter der er i gang, som ikke er sikre på afkast.

Arrogancen der har været, ved ikke at lytte til kritikken omkring f.eks. lufthavns pakken, f.eks. forsøg på at ændre forudsætningerne for denne, eller at finansiere den anderledes, ændre byggetempoet eller andelen af samtidigt udførte byggerier, viser sig nu at slå fejl.

**SULEQATIGIISITSUT
SAMARBEJDSPARTIET**

Vi er tungt belånte og får vanskeligt ved at betale gæld tilbage.

Vi henviser til tidligere ordførerindlæg, hvor vi netop bad om, at der lavedes et såkaldt afvigelsesscenarie for lufthavnsplanen.

Hvilke mekanismer skulle træde i kraft, hvis der skulle sikres en sund økonomi?

Hvis noget gik galt, blev dyrere, eller byggetiden forlængedes – hvordan skulle vi så tackle dette, spurgte vi om?

Det blev slags fremlagt som bagstræberisk idioti, og blev branded af andre som modstand mod udvikling, når det var et forsøg på, at skabe et projekt vi faktisk kunne stå med bag.

Men lige lidt hjalp det, og nu har pandemien vist os, hvor skrøbeligt et grundlag den er indgået på.

Ja, det er "træls" at blive ved med at diskutere det, men helt ærligt kunne koalitionen også blot påtage sig ansvaret for den eklatante brøler vi står midt i nu, og erkende at både leveomkostninger, billetpriser på at rejse, og økonomien, samt velfærd nu kommer til at lide af det.

Hvis ikke alverdens andre sager har vist, at Naalakkersuisut kunne pakke sammen, og træde tilbage, så burde alene vor Landskasses tilstand foranledige, at Naalakkersuisut erkender sit nederlag, og træder tilbage.

Pas på afhængighed af nye indtægter indgået på nye skrøbelige grundlag

Pludselig er vi afhængige af, at skulle igangsætte mineral-udvindingsaktiviteter, der måske – måske ikke – giver os noget indtægt. Alene for at kunne klare vore allerede ringe forpligtelser overfor befolkningen.

Så er Landskassen spændt for hårdt for. Præcis som vi advarede om.

Det er pinligt, og ærgeligt.

Med andre ord; gældssætningen tvinger os til at optage mere gæld, og sige ja til aktiviteter vi måske ellers ville tøve med, trods protester fra lokalbefolkningen i Narsaq f.eks., og uden at adressere dette ordentligt og redeligt.

Vi véd alle, at holdbare finanser ikke skabes af den lufthavnsplan der er igangsat, alene fordi den ikke er rentabel med 3 eller 4 atlantlufthavne.

Alligevel kan vi skyde en mia. kr. i udbyttebetalinger, udlodninger eller salg fra aktieselskaber ind i dette projekt – år efter år.

Det kræver ikke den store regnemaskine at udregne, at det er en dårlig forretning nu.

Sænk nu de aktiviteter, omprioritéér og dæmp dette gældsmonster.

Set i lyset af det foregående års skandalesager der har måttet en tur forbi diverse advokater, nødvendiggør måske også at der ændres i tekstanmærkningerne for disponible beløb til den slags, uden orientering til finansudvalget. Her er der også plads til forbedring.

Der er endnu en ganske smal chance for, at sikre vor velfærd, og sikre en nogenlunde sund finanslov i årene frem, men der skal handles og prioriteres nu.

Det kræver sit af Naalakkersuisut, men mangler de rygdækning til at standse nogle af de projekter der ikke er rentable, som Ilanngaassivik, så hjælper vi gerne med det, så længe det beror på reelle forhandlinger med reelt finanspolitisk holdbarheds-planer.

Og om ikke andet, så et fuldt stop skilt til de ikke-rentable kæmpe-projekter.

Vi skal koncentrere os om kerne-opgaverne i en offentlig administration, som er politisk styret.

Servicekontrakter, reformer og langtidsskuende, brede forlig

Mennesker, effektive systemer, kerne-velfærd, og stimulering af arbejdsmarkedsdeltagelse.

En reel skatte,- og velfærdsreform, som var menneskelig, bedre rammer for erhverv, og en erkendelse af, at det bliver Bloktilskuddet der stabiliserer os sammen med fiskerne, ville være klædeligt.

**SULEQATIGIISITSISUT
SAMARBEJDSPARTIET**

En afgørelse af Mittarfeqarfiits fremtid, samt Nukissiorfiits råderum og formål, ville også være ønskeligt, og selv om vort forslag blev uventet trukket af formandsskabet sidste år, så håber jeg stadig at en reel og langt dygtigere forhandling om fremtidens servicekontrakter i landet er undervejs.

Det må ganske enkelt ikke blive lige så rodet som de sidste mange år.

Hvis Naalakkersuisut ønsker det, så er langsigtede forlig, med input fra ALLE, på de her områder en vanskelig samtale – men en ønskelig.

Vi henviser til tidligere års forslag omkring servicekontrakter herfra Samarbejdspartiet:

Lav en sammenhængende struktur, som inddrager private, som sikrer et net af transportmuligheder som alternativer. Særligt i diskobugten samt sydpå.

Når de nu ikke får deres lufthavn som I lovede i Sydgrønland, fordi det ville være uansvarligt, var det så ikke en idé at sikre sammenhængen i regionen på andre måder, således turisme og rejsende kan blomstre på en anden måde?

Sydgrønland er parate til, at samarbejde. Og det er én af verdens smukkeste destinationer. Der er behov for akut hjælp, og også bæredygtige løsninger.

Boligplatformen svamper til, og der er behov for massive investeringer

Få nu den rullende plan om bolig,- og bygningsrenovering som er en 10-årig rullende plan indført tydeligt og til at stole på. Vi har sådan set vedtaget den i Inatsisartut.

Vi skal vide, hvor mange penge vi skal afsætte til vor hensygnende boligmasse, der de sidste 30-40 år har fået lov at stå og svampe til – med meget få renoveringer rettidigt.

Det er en brændende platform, og vi har behov for, at vide hvad dette kommer til at koste, så vi kan budgettere med det de næste mange år.

Ingen sure miner, bare tal på bordet og en plan for at finansiere det realistisk, samt måske et åbent kig mod investeringer udefra til boligopførsel, og et mulighedskatalog til denne type investeringer i Grønland, som vi tidligere har foreslået.

Investorer skal have en vis sikkerhed for, at deres investeringer giver afkast, og boligområdet er noget af det, som vi i lang tid i en række byer, kan sikre afkast på.

Derfor er dette måske en alternativ vej at tænke i, for både Selvstyre og kommuner.

Og nu vi er ved kommunerne, så er bloktilskuddene efterhånden fordelt, og alligevel har vi samme problemer som vi hele tiden har haft.

Vi slås om den samme mængde mennesker på arbejdsmarkedet, vi pøser flere områder til kommunerne, men uden at bloktilskuddet til dem følger med – eller en rådgiving til at sænke udgifter, på en rimelig måde.

Vi har fortsat massive udfordringer på socialområdet.

Der er dog en række løsninger vi er præsenteret for, igennem årene, som kunne forbedre vore tilbud for samme penge, samt tilpasse området til vort lille lands størrelse.

Reform af socialområdet på en klog måde, så pengene bruges bedre

Gældsrådgivning i stedet for tvangsinddrivelse. Bedre vilkår for det private erhvervsliv uden restriktioner.

Løft af uddannelsesområdet. Programmer som "Alternativ til Vold". Reelt rehabiliterende indsatser i fængsler og anstalter. Tidlige og forebyggende indsatser overfor sårbare, og bedre udviklede programmer til børn og unge som er udsatte. Umiddelbar krise,- og PTSD-håndtering. Alt sammen kombineret med den misbrugsbehandling vi ser, kunne nytte.

Politiets "Fra husspektakler til samtale" kunne nytte at bygge videre på.

**SULEQATIGIISITSUT
SAMARBEJDSPARTIET**

Dialog og frihed, følgeskab fra tidligt i livet, samt et veludbygget sikkerhedsnet kunne nedbringe udgifterne til socialområdet, og en stræben efter synergi imellem Selvstyre og kommuner på området også.

Følgeforskning, til tilpasning af programmer til os og vores system og kultur, hjælp udefra og håndtering af kendte problematikker på socialforvaltninger, mm., kan projektstyre os mod bedre, mere kulturelt målrettet og mere effektiv håndtering af socialområdet med forbedret service til følge for slutbrugeren.

Forebyggende og tidlige indsatser mindsker trækket fremadrettet, så det er helt uforståeligt på et finansielt plan også, at vi ikke prioriterer dette som noget af det første på socialområdet.

Ikke flere afgifter, og hovsa-løsninger, mere bæredygtighed og grøn omstilling

Vi konstaterer at Naalackersuisut først i år har skabt sig lovhjemmel til at inddrive tvungen pension som skat, det står på side 43 i FFL21. Og det viser vel egentlig meget godt, at det netop er hovsa-løsninger, og indtægter fra løsninger der udtænkes for at give indtægter, som fremrykket beskatning af pension, der råder, og ikke fornuftige og rummelige reformer. Det skal vi væk fra.

Ingen ris uden ros. Det er positivt at Naalackersuisut søger at modernisere afsætningen af el,- vand og varme fra Nukissiorfiit. Det ville dog være endnu heldigere, hvis vi begyndte at tænke i mindre investeringer i vedvarende energi, som også kan afsættes som overskudsenergi. Solcelle-teknologien er nået langt. Måske det var en idé at forsøge igen, med mere af denne energi, så vi får en overskudskapacitet som er grønnere. Og som på sigt kan skabe os bedre økonomi.

Nuuk løber snart tør for kapacitet, og det er derfor afgørende at finde nogle løsninger på dette, måske kunne den slags nytænkning hjælpe med overgangsperioden.

Styrket havmiljøberedskab i samarbejde med Danmark skal også have rosende ord med på vejen.

Lav et bredt forlig om energiomstilling i mindre dyre løsninger, og arbejd sammen med os om, at sikre nedbringelse af plastik i naturen, bedre affaldshåndtering, samt effektiviseringer på energi-området.

Gode takter med forsøg på sårbare børn, men vi er ikke i mål. Ældres vilkår skal forbedres.

Handicappedes vilkår er stadig i bund.

Den nationale plan mod omsorgssvigt der barsles med, samt de velmenende initiativer der blev præsenteret tværfagligt under Inuunneritta 3, strækker ikke helt.

Vi opfordrer til, at man får en mere gennearbejdet og brugbar strategi til at holde hånden under børn og unge. Ligeledes er ældres vilkår pressede. De har behov for bedre vilkår fra både selvstyre og kommuner, og her må vi også anstrenge os, for, at lave et system der er menneskeligt og omsorgsfuldt.

Ligeledes med de der passer på dem.

Vi henviser til tidligere års ordførerindlæg i fht. hvordan dette kan gøres.

Og endnu en appel om, at sikre at boligsikring faktisk tilrettes, så det rammer den tiltænkte målgruppe bedre.

Ligeledes med socialydelse; sørg for, at det ikke bliver en copy paste af det forfejlede system vi har set i Danmark for førtidspensionister og mennesker med mentale helbredsproblemer.

Folk skal ikke piskes igennem forløb efter forløb, i stedet kunne man bruge tiden konstruktivt på, at sikre tidlige indsatser og uddannelse til de nye generationer.

Handicappede og mentalt udfordrede har også brug for løft. Sørg for hjælp til dem også. De har ventet alle sammen på, at vi når i mål. Det er vi ikke endnu.

Pensionist-taksterne er nærmest til at græde over. Reduktion efter reduktion, år efter år, ser vi disse bundpriser, efter et langt liv med arbejde, og stigende udgifter og afgifter.

Det må og skal være muligt at sikre en stigning for disse, vore ældre, som vi siger vi respekterer i vor kultur,

SULEQATIGIISITSUT
SAMARBEJDSPARTIET

men som efterlades uden omsorg, uden ordentlig mad, med ventelister på de ordentlige pladser, med et skrantende sundhedsvæsen, og med meget få penge at have en hverdag for. Hvad bilder vi os egentlig ind? Det er helt til rotterne og kuldsejling. Det er forkerte prioriteter.

Befolkningen er stærke, vi skal prioritere derefter

Overordnet set, er der behov for en omprioritering, og en klarhed om hvilken retning vi ønsker at gå, samt deraf følgende reformer der rent faktisk tilpasser.

At skyde skylden på den dårlige økonomi vi risikerer på en aldrende befolkning alene er manglende forståelse for, hvilke investeringer vi hele tiden ser på, samt hvilke aftaler vi kan indgå med rigsfællesskabet om samarbejde og udveksling af arbejdskraft, og generelt bedre vilkår for især det private erhvervsliv. Der er behov for en række reformer, og styrker vi uddannelser reelt set, kan vi også klippe Majoriaq væk, og lægge dennes funktioner ned i folkeskole og brobygning mellem uddannelser. Det forudsætter dog, at vi gennemgår sociale indsatser dygtigt og tilpasser, og sikrer tidlige indsatser, samt udbedrende indsatser på dette område.

Gør vi ikke dette, stiger udgifterne på det offentlige proportionalt som vi har set det de sidste mange år. Det er vigtigt at vi forsøger at indgå brede forlig, og at dette forudsætter reelle forhandlinger ud fra hvert enkelt partis ressourcer, men med sikret inddragelse. Størst er helt klart ikke altid bedst, som vi har set.

Vi må indse, at investeringer i uddannelser, et socialt løft, ældres forbedrede levevilkår, samt en generel reformering af det offentlige, er nødvendigt for at få en god fremtid. Ellers fortsætter flugten for mennesker til et bedre liv i Danmark eller udlandet.

Vor befolkning er faktisk stærke, viser vilje og viser overskud.

Bare se på antallet af demonstrationer, på antallet af private virksomheder, det stigende antal unge på uddannelse i udlandet, unges opråb om miljø, og på positiv deltagelse i samfundsdebatten, samt på, hvordan vort civilsamfund udvikler sig, foreninger og rollemodeller træder frem, for at bryde tabuer. De råber op, råber med, og råber både højt og hviskende. Der er masser af vilje. Vi skal blot lytte.

At fjerne virkelysten og underminere tilliden til at det nytter, er ikke vejen frem.

Vi skal have håbet tilbage hos befolkningen, virkelysten skal sejre, og sammenhold skal blomstre.

Det betyder investeringer i mennesker, uddannelse, holdbare løsninger for velfærd og boliger, sammenholdt med reformer for arbejde og tidlige indsatser mod sociale problemer der kan vælte balancen. Tak for ordet.